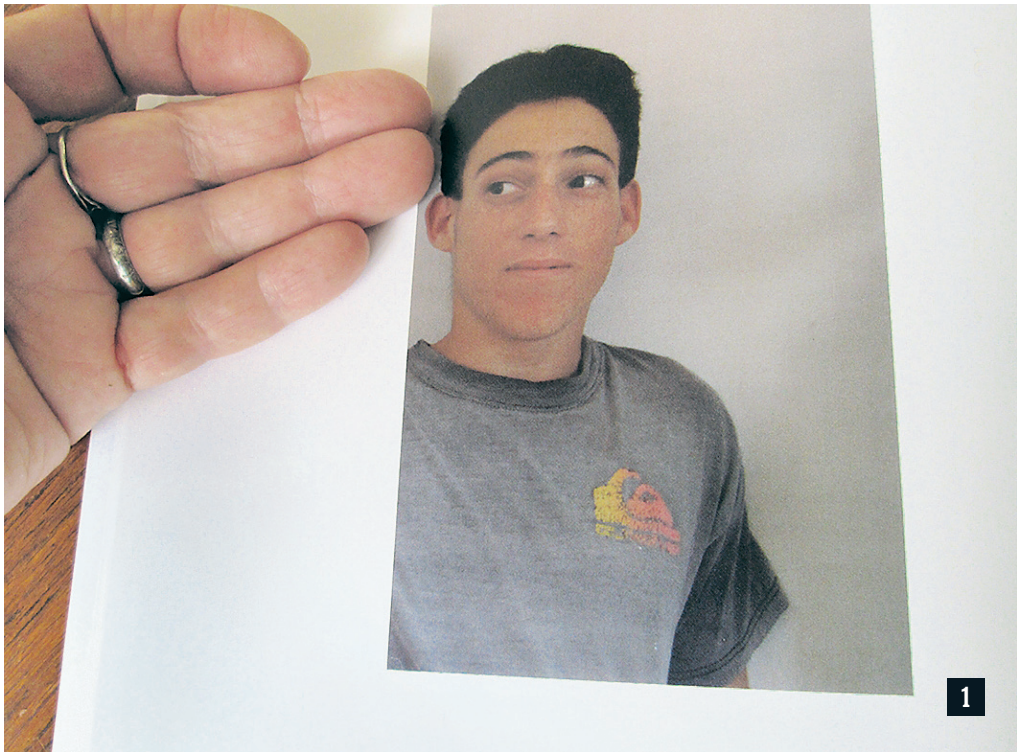

לצלם את החלל

איך מצלמים את האין? האם יש לו צורה, צבע, או אולי הוא אוסף מופשט של תחושות וזיכרונות? עשר נשים שכולות, ישראליות ופלסטיניות, קיבלו לידיהן מצלמות והנציחו את הכאב וגם את התקווה

ורדי כהנא

מלון אורסט בבית'ג'אלה. בחדר מואפל מוצדת אלומת אור שמקרינה תמו' נות ברצף על הקיר החשוף. עשר נשים יושבות בחצי מעגל, מביטות אל הקיר ושותקות.

לפני כמה חודשים הוזמנתי על ידי פורום המשפחות השכולות להקים סרנת צילום לקבוצת נשים חברות האר' גון. הצעתי לחבריי מיקי קרצמן, מנהל מחלקת הצילום בבצלאל, ועטא עוויסאת, צלם "ידיעות אחרונות", לה' צטרף לפרויקט והם נענו בשמחה. יחד בנינו מערך שי' עורים קצר, שיתאים לנשים נעדרות כל ניסיון בצילום, שמתקיימים ביניהן פערי גיל, תרבות והשכלה, אבל יש להן מכנה משותף רגשי, עמוק, מסיר עכבות וקושר אותן זו לזו בעוצמה. כך התקבצו לקורס צילום אחד חמש נשים ישראליות וחמש פלסטיניות. אמהות, בנות, אחיות ואחייניות, שאיברו את יקיריהן במלחמה האינסופית בין שני העמים.

ביום ההתכנסות, כשיצאנו לדרך, הייתי עדה לרגעים מרגשים. הנשים, שמכירות זו את זו מכינוסים במסגרת הפורום, נפגשו בחיבוקים חמים ובנשיקות. הראש לא יכול להימנע מהמחשבה המטרידה, שהבן המת של האחת היה עלול להיות אחראי למות בנה של האחרת. למרות זאת, ואולי דווקא בגלל זאת, הן מקפידות להיפגש בא' דיוקת, מתוך הבנה עמוקה בצורך בהיברבות יומיומיות ללא תיווך של פוליטיקאים, אמונה בכוח המיוחד שיש לנשים בחובלת שינויים בתודעה ותקווה שאחריהן יבואו עוד רבים, משני העמים.

במפגש העבודה הראשון שמעו הנשים הרצאה בסיסית על השפה הצילומית ועל מושי' יסוד באסתטיקה של המ' דיום. במשך היום קיבלה כל משתתפת מצלמה והדרכה טכנית לתפעולת. הנשים נראו לרגע כמו ילדות במסיבות יום הולדת, פותחות את אריות המצלמות בהתרגושות כאילו היו חבילות פרסים. שתי הצעירות בקבוצה, פלס' טיניות משכם, אחזו את הכלי הריגטילי בטבעיות והחלו

לעבור על התפריט, בעוד הבוגרות לקחו אותו במבוכה ושאלו מה כיוון האחיזה הנכון. כדי לגשר על הפער בין אלו שלא החזיקו מעולם מצלמה לאלו שהגיעו מיומנות, החלטנו ליישר קו ולהעביר את הקורס תוך שימוש במצל' מות אחדיות, אוטומטיות, פשוטות לתפעול (תרומת חברת "קאמרה מיה").

יום הסדנה הראשון היה ארוך וסוחט. כל משפט בעב' רית תורגם לערבית ולהפך, והנשים העלו שאלות מאתג' רות ועקרוניות, כמו אם יש צילום אובייקטיבי ומה מבריל צילום עיתונות מצילום אמנות. בסיום קיבלו המשתתפות סדרת תרגילים לצילום בסביבתה הטבעית של כל אחת. למפגש השני חברו הנשים לזוגות, ואת המפגשים הבאים ערכו זו בביתה של זו, בישראל וברשות הפלסטינית, מצ' למות סביבה והוויה אחרות מאלה שלהן.

לאחר השלמת כל אחת מהמשימות התכנסנו כולנו לצ' פייה משותפת. הקרנו את כל התמונות על קיר רחב. ללא סינון, ממש כפי שהן נשלפו מכרטיסי הויכרון של המצל' מות. בצפייה הראשונה התוצאות המזמו אותנו. נשים שלא הייתה להן כל זיקה למלאכת הצילום, התגלו לפתע בכיש רונן הוויזואלי האינטואיטיבי, הגולמי, הלא מהוקצע.

קיבוץ ומחנה פליטים

אירים שגב מראש'פינה. בנה, נמרוד, נהרג ב'2006 במהלך מלחמת לבנון השנייה. אירים הציגה צילום מסך מחשב עליו מרצדות מילים שנסרקו מכתבה בעיתון שמ' תארת את סביבות מותו. המילים מבודדות בתקריב, חטק סט קטוע ורק המוח של הצופה משלים את המשפט: "צה'ל משתתף בכאבה של המשפחה..." "הצילום בקלוואפ מעצים את שימוש הית' במשפט הכל כך מוכר, שהופך אותו לק' לישאה ומעקר אותו מכל תוכן וכוונה טובה.

נאסרה שיהאב משכם. איברה שניים מבניה, כמאל ותיסייר, בהיתקלות עם כוחות צה'ל. כמאל נהרג ב'2002 ותיסייר ב'2003. שניהם היו בנות 22 במותם. נאסרה צילמה

בקומפוזיציה מושלמת את נכדה כמאל, שנקרא על שם בנה המת, מציץ מחלון הבית. בצילום אחר היא פרשה את בגדי הבן המת על מיטתו, בחדרו שנותר כפי שעזב אותו ביום ממנו לא שב.

אירים ונאסרה, גגם התארחו זו בביתה של זו, הסבי' רז במעגל ההתכנסות בשפה שונה רגשות דומים. נאסרה סיפרה איך לאחר מות בנה תייסיר היא איברה קשר עם הסביבה. חודשים ארוכים התהלכה ברחובות שכם ללא מטרה, אבודה ביגונה, מנותקת מהחיים, אדישה לכל – עד שהגיעה לפורום המשפחות השכולות. שם גילתה נשים כמוה, פלסטיניות וישראליות. "פתאום הייתי מוכנת, היה לי עם מי לחלוק את הצער. גיליתי שהריאלוג בין הנשים, שנובע מהכאב ההררי, גורם לי להרגיש נוכחת, קיימת". ואירים הוסיפה: "יש באובדן ממר של שיגעון. החיים איברו משמעות בעקבות מותו של נמרוד, איברתי תקווה. חזי בעלי השקיע את עצמו בהנצחה. אני לא יכולתי. ההנצחה ממחישה את המוות של נמרוד".

ארבע שנים לאחר מותו הגיע המפגש. הסרט "לב מג' גין" הוא שטילטל אותה. בסרט, איסמעיל אל חטיב, שבנו בן ה'11 נורה ונהרג על ידי חיילי צה'ל, החליט לתרום את איבריו מתוך ידיעה שחולקם ישתלו בגופם של ילדים יש' ראלים. "גילוי האנושיות בצד השני הכה בי כמו ברק, הבנ' תי שרק במפגש ישרי יש תקווה לעתיד". הברק הזה הוביל אותה בטבעיות לפרום המשפחות. "למרות שתכריס והחירו אותי שלא יהיה לי קל לשמוע את הצד השני, החלטתי שכך אני רוצה. זה היה כמו אור שנדלק, פתאום הרגשתי בבית".

צורית שריג מחיבת'ציון. בנה גיא נהרג ב'1996 על ידי צלף פלסטיני בטול'כרם, במהלך המהומות שפרצו בעקבות פתיחת מגרות הכותל. צורית צילמה פורטרט מתוך חוברת לזכרו והנחיה את כף ידה כדי לעצור את הר' פרוץ. גיא שבתמונה מביט הצידה, משועשע, אל הדי שני ראת' כאילו מלטפת אותו. בסדרה נוספת היא תיעדה אחר צהריים אחד בביתו של זיו, חברו הטוב של גיא. זוג צעיר עם ילדים. משחקים בחצר, מכינים ארוחת ערב במטבח,

המולת ילדים סביב השולחן, בנאליה מתוקה. לכאורה שום דבר מיוחד. כשהוקרנו התמונות על הקיר, הייתה בחדר דממת כאב. לכולם היה ברור, בלי מילים, שצורית צילמה את החיים שלא יהיו לגיא, את הילדים שלא ייוולדו לו. הנאן לובארה משכם. איברה את בנה מסעוד בן ה'15 במהלך מרדף של כוח צה'ל אחר מבוקשים. הנאן הציגה אוסף צילומי גוף עירוני משכם, גרמי מדרגות, סמטאות צרות וגגות בתים, שהתקבלו על ידינו, המנחים, בקריאות התפעלות. הופתענו מהחיתוכים הסימטריים ומההרמוניה הצבעונית שחנאן יצרה בצילומים. מופתעת מההתלהבות שלנו, חנאן הסבירה שהיא פשוט הלכה וצילמה בנתיב שבו הלך בנה, בדרכו לבית הספר ובחזרה, כאילו מתוך נקודת מבטו. באחת התמונות, בעיר העתיקה, ניצב גלעד מאולתר: מתחת לקשת של קיר אבן, בין כבלי חשמל תלויים ברישול לצינור ביוב, מוצגת לראווה, קשורה בין שלבי תריסים, תמונת שאהיר ממוסגרת, עטופה בגיליון.

מאשקה ליטסק מקיבוץ גבעה. נקראה על שם אביה, משה, שנהרג בקרב על גבעה במלחמת העצמאות, שבועות אחרים לפני לידתה. בנובמבר 1970 נהרג גם אחיה הגדול ארנון. מאשקה צילמה את שעון היר של אחיה, שנמצא בין חפציו לאחר שנהרג. שעון מוכתם, שעצר מלכת בשעה 9. לרצועת המתכת של השעון מוצמד לוח חודש בנובמבר 1970.

מאשקה אחראית על גידולי השרה בקיבוץ, השרה בו נהרג אביה. "גולדתי יתומה. אתי בקבוצת הילדים היו עוד שלושה יתומי מלחמה. השבר הגדול שלי הגיע כשא' רנון, אחי הנערץ, נהרג. לא יכולתי להכיל את העצב ולא לשאת את כאבה של אמי. הייתי חייבת להתנתק. ברחתי לשליחות של חצי שנה בהולנד. רק שם יכולתי לחשוב ול' עבר את מה שעברתי". כשחזרה לארץ הפכה לפעילה פר' ליטית, ולימים הצטרפה לתנועת "שלום בשש"ן". בחרף

1983 הייתה בין מארגני התופעה המפורסמת בירושלים, מול משרד ראש הממשלה, ונפצעה מהתפוצצות הרימון שהרג את אמיל גרינצווייג. רוואן אקטם משכם איברה ב'1999 את דודה מתמוד. את שמו של גיל, אחיה של אשרת, החקוק באבן,

צילומים מהסדנה:

- צורית שריג
- חנאן לובאדה
- מאשקה ליטסק
- רוואן אקטם
- אשרת רוזנטל
- אירים שגב

לסדוק את חומת האיבה

בעידן האינסטגרם והפייסבוק, המצלמה היא חלק מה' חיים של הרור הצעיר, גם בחברה הפלסטינית. וכך רוואן ואמאל בנות ה'20 לא נראו יוצאות דופן כשיצאו למשימות הצילום שלהן בסביבות מגוריהן. אבל הצלמות המבוגרות, עם כיסוי הראש והלבוש המסורתי, וכו מדי פעם להערות עוקצניות על עיסוקן החדש משכנים ועוברי אורח. חרות הצילום שלהן לא דרכה עם סיום הסדנה. אום אחמד וגא' סרה ממשיכות לצלם בקבוצת הבישול ובמפגשים אחרים של הפורום, וחנאן הפכה לצלמת האירועים המשפחתית.

כל המשתתפות בפרייקט מפרידות בין העולם שלהן לבין עולם הנופלים. הן מאמינות בצורך המיידי בפיוס ולא מבקשות אישור לפעילותן מבנן או מאחיהן המת. "הילדים המתים שלנו הם הקורבנות של המצב", אומרת צורית שריג, שפועלת מתוך הכרה עמוקה בפרייקט הח' שוב ביותר של הפורום, ברור העתיד, במפגשים עם בני נוער. בצוותים מעורבים, ישראל'פלסטיני, הם מגיעים לבתי ספר תיכוניים, למתנ"סים ולתנועות נוער, מספרים את סיפוריהם האישיים ומציגים את פעילות הפורום. הם מנסים בכל כוחם לבקר את הבורות, את חוסר האמון, ולפ' נות מקום וכוונה להכיר את האחר. במפגש עם התלמידים, כך מאמינה צורית, קיים הכוח לסדוק את חומת האיבה ולהביא פיוס אמיתי. ■

תערוכת הצילום "הנוכחות של האין" תיפתח בשבת בבוקר, 28 בספטמבר, במסגרת תל'אביב, ותוצג עד 14 באוקטובר

23

המוסף לשבת
27.09.13